

Чумак О.О.

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Богач О.В.

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОЯВІВ ІРАЦІОНАЛЬНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З РІЗНИМ РІВНЕМ САМОЕФЕКТИВНОСТІ

Стаття присвячена психологічному аналізу такого когнітивного феномену як відчуття самоефективності та його емпіричному дослідженню. Ідея дослідження базується на припущенні про те, що існує певний взаємозв'язок між іраціональними формами мислення та відчуттям здатності впоратися із завданням. Робота базується на класичному поняття самоефективності Альбера Бандури та конкретизується у поняттях предметної, міжособистісної та особистісної самоефективності. А також на понятті іраціональних установок Альберта Елліса серед яких катастрофізація, повинність стосовно себе, повинність стосовно інших, низька фрустраційна толерантність та схильність до глобальної самооцінки. Для досягнення мети дослідження було використано методу вивчення самоефективності особистості (Р. Шварцер, М. Єрусалем в адаптації В. Ромека) та тест визначення рівня предметної та міжособистісної самоефективності (Дж. Маддукс, і М. Шеєр, модифікація Л. Бояринцевої). Для визначення наявності у випробованих іраціонального мислення використовувався тест іраціональних установок А.Елліса. Серед використаних методів математичної статистики є такі як описативна статистика, кореляційний аналіз, критерій Колмогорова-Смірнова, Шапіро-Уїлка. У підсумку аналізу було отримано результати, що свідчать про переважання над нормою у даній вибірці низького рівня міжособистісної самоефективності, що пояснюється переважанням дистанційного навчання; про домінування у здобувачів вищої освіти таких іраціональних настанов як катастрофізація та повинність стосовно себе. Значущі коефіцієнти кореляції ми отримали між предметною самоефективністю та низькою фрустраційною толерантністю, між міжособистісною самоефективністю та низькою фрустраційною толерантністю, схильністю до глобальної самооцінки та загальним показником іраціональності мислення; а також між показниками особистісної самоефективності та схильністю до глобальної самооцінкою. Результати даного дослідження будуть корисні практичним психологам при роботі з проблемою самоефективності та кураторам академічних груп здобувачів вищої освіти при наданні психологічної допомоги та психологічної підтримки своїм підопічним.

Ключові слова: самоефективність, предметна самоефективність, міжособистісна самоефективність, особистісна самоефективність, іраціональні настанови, здобувачі вищої освіти.

Постановка проблеми. В сучасний час глобальних соціальних та політичних змін, світової глобалізації та науково-технічного прогресу все більш високого технологічного рівня перед людиною постають досить трудомісткі завдання по адаптації до навколишньої дійсності. Дана ситуація ускладнюється тим, що в соціальному просторі домінує культ успішності і вимагає від кожної людини максимальної відповідності його критеріям. Ці високі стандарти успіху, жорстка конкуренція, великий рівень соціальної та матеріальної нерівності призводить до значних емоційних та особистісних порушень. Таким чином перед наукою постає питання вивчення факторів, що впливають на функціонування людини в навчальній та трудовій діяльності та на збереження достатнього рівня психологічного благополуччя. Особливо актуально дана проблема проявилася в період

ріям. Ці високі стандарти успіху, жорстка конкуренція, великий рівень соціальної та матеріальної нерівності призводить до значних емоційних та особистісних порушень. Таким чином перед наукою постає питання вивчення факторів, що впливають на функціонування людини в навчальній та трудовій діяльності та на збереження достатнього рівня психологічного благополуччя. Особливо актуально дана проблема проявилася в період

масового переходу на дистанційного навчання, яке вимагає значно більше зусиль для самостійної організації з навчальної діяльності. Аналіз наукової літератури показав, що досить дійовим феноменом, що сприяє повноцінній і результативній діяльності особистості є поняття самоефективності – когнітивні властивості людини, що відображає її відчуття про те, чи впорається вона з тим завданням, що перед нею ставиться. На даний час проведено достатня кількість досліджень стосовно впливу самоефективності на різноманітні особистісні сфери, серед яких кар'єрні домагання [15], самоефективність як фактор адаптації [2, 4], самоефективність як поведінковий аспект самосвідомості [5], стосовно ролі самоефективності в формуванні психологічного здоров'я особистості [11], роль самоефективності у продуктивності діяльності [12] та подібне. Але існує значно менше робіт, які б були присвячені дослідженню тих факторів, що сприяють підвищенню самого рівня самоефективності (або навпаки є фактором її зниження) [17, 13]. Проаналізувавши поняття самоефективності як когнітивного феномену та тих факторів, які мають до нього відношення за думкою основоположника даного поняття А. Бандури ми припускаємо, що вона може мати залежність від здатності особистості раціонально оцінювати свої можливості та умови реалізації діяльності. Саме дані міркування стали основою для проведення відповідного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

А. Бандурі, представнику когнітивно-поведінкового напрямку, належить теорія реципрокного детермінізму, згідно з якою діяльність людини є результат взаємодії трьох провідних факторів. А саме особистісного фактору, фактору навколишнього середовища і власної поведінки людини. Перераховані фактори мають перемінний вплив на поведінку людини залежно від їх сили в кожний окремих момент. У межах першого фактору – особистісного – автор особливого значення надає двом таким властивостям як самоефективність та мислення [19].

Поняття самоефективності розуміється як переконаність особистості в тому, що вона здатна здійснити певні дії, що мають значення для поліпшення її життя. Відчуття самоефективності має вплив на те, які засоби досягнення мети вибере людина, наскільки потужні зусилля буде прикладати, як довго проявлятиме наполегливість при подоланні перешкод, наскільки буде вважати доцільним максимально викладатися для вирішення поставлених задач. Також на нашу думку

і думку інших дослідників відчуття самоефективності також може допомогти прийняти рішення відмовитися від виконання завдання, якщо це буде пов'язане із занадто високими та недоречними зусиллями. І після відмови від досягнення даної мети в свою чергу зберегти відчуття того, що людина здатна пережити дану невдачу. Або навіть так обробити дану інформацію, що вона не буде розумітися як невдача, а лише як певний крок у загальній діяльності [20].

Значення даної концепції для людини полягає в тому, що навіть при загальних сприятливих факторах відсутність віри в здатність впоратися із завданням часто призводить до реальних невдач у житті та певних психологічних проблем. А саме А. Бандура перераховує наступні можливі наслідки відсутності відчуття самоефективності. Очікувано, що поєднання достатнього рівня самоефективності із сприятливими умовами оточуючого середовища призводить до успішного результату. Коли низький рівень самоефективності поєднується з несприятливими умовами, то це приводить до неможливості осилити завдання, що стоїть перед особистістю. Такий варіант розвитку подій може призводити до депресії на фоні розуміння того, що інші люди досить успішно досягають бажаного, на відміну від самої особистості. При поєднанні високого рівня самоефективності з несприятливими умовами відбувається посилення зусиль спрямованих на досягнення мети або зміну способу її досягнення та пошук більш сприятливих умов. Низький рівень самоефективності та сприятливі умови формують у людини відчуття апатії, безпомічності, нерішучості і у підсумку до неможливості досягти хоч якогось успіху у досягненні мети [19]. Ми припускаємо, що незважаючи на те, що відчуття самоефективності не є властивістю особистості, а лише ситуаційно специфічною змінною, пов'язаною з конкретною діяльністю, багаторазове переживання певного негативного стану може призвести до певного узагальнення переживання та переформування у сталу характеристику людини. Тому є актуальним завданням вивчення факторів, що сприяють підвищенню рівня самоефективності.

Серед факторів, що впливають на формування самоефективності А. Бандура виділяє власний досвід особистості, непрямий досвід, думку суспільства, а також фізичний та емоційний стан особистості [20]. Переживання особистістю самоефективності формується під впливом тієї інформації, що вона отримує з перерахованих вище джерел. Ця інформація, що надходить з різ-

номанітних джерел, певним чином обробляється і засвоюється. Саме на даному етапі обробці інформації, на нашу думку, має значення ефективність функціонування мислення.

Саме мисленню у теорії А. Бандури приділяється значна увага, на відміну від його колег біхевіористичного напрямку. А саме за допомогою мислення людина визначає, з якими умовами середовища доведеться зустрітися на шляху досягнення мети, залежно від здатності раціонально мислити залежить адекватність оцінки цих умов і адекватного та раціонального розуміння того, чи зможу я виконати дії, що приведуть мене до отримання потрібного результату в цих умовах та подібне [16].

На нашу думку порушення механізмів мислення, викривлення інформації, що сприймається, може бути причиною зниження рівня самоефективності. Причиною подібного викривлення може стати наявність у особистості так званих ірраціональних установок.

Поняття ірраціональних установок належить А. Еллісу – теж представнику когнітивного напрямку психології, а саме напрямку раціонально-когнітивної-поведінкової терапії. На самому початку він визначив аж дванадцять основних ірраціональних установок. Надалі він прийшов до висновку, що їх всіх можна згрупувати до трьох основних категорій: я повинен досягати успіху і отримувати схвалення оточуючих, а якщо це не так, то я нікчемність; люди (рідні та просто знайомі), з якими я маю справу, зобов'язані ставитися до мене добре і бути справедливими; оточуюче мене середовище повинно бути влаштоване так, щоб я не докладаючи зусиль, отримував все, що мені необхідно [21].

Дані установки мають формат «повинності». Проявляються у людини автоматично і не контролюються свідомо. Істинність даних «знань» ніколи не перевіряється. Формуються у дитинстві, під впливом батьків та особливостей родинного виховання. Відповідно до когнітивних теорій подібні установки (або переконання, або ідеї) призводять до неадекватного сприйняття подій та своєї ролі в них та своїх можливостей впоратися з ними; і відповідно до негативних емоцій стосовно даних подій та навіть певних неадекватних фізіологічних та поведінкових реакцій [22]. А як ми зазначали вище, саме власний досвід особистості, непрямий досвід, думка суспільства, а також фізичний та емоційний стан особистості є одним з факторів, що сприяє усвідомленню особистісної самоефективності.

Мета дослідження – визначити взаємозв'язок між рівнем самоефективності та вираженістю ірраціональних установок у здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. В процесі проведення дослідження ми використали наступні методики. З метою діагностики рівня відчуття самоефективності ми обрали методику вивчення самоефективності особистості (Р. Шварцер, М. Єрусалем в адаптації В. Ромека) та тест визначення рівня предметної та міжособистісної самоефективності (Дж. Маддукс, і М. Шеєр, модифікація Л. Бояринцевої). Для визначення наявності у випробованих нераціонального мислення використовувався тест ірраціональних установок А. Елліса.

Вибірка дослідження становить 82 здобувача вищої освіти ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» спеціальності «Психологія» та «Соціальна педагогіка». Кількість дівчат становить 46, хлопців – 36. Вік обстежених від 17–21 року.

Математико-статистичні процедури з аналізу результатів дослідження проводилися з використанням програми STATISTICA 10 (дескриптивна статистика, кореляційний аналіз). Перевірка нормальності розподілу даних здійснювалася на основі критерію Колмогорова-Смірнова, Шапіро-Уїлка та кількох непрямих методів.

Розподіл даних за результатами дослідження відповідно до критерію Колмогорова-Смірнова за всіма шкалами є нормальним. А ось критерій Шапіро-Уїлка показав наявність ненормального розподілу даних за шкалою міжособистісної самоефективності методики Дж. Маддукс, М. Шеєр, модифікація Л. Бояринцевої з невеликим переважанням низьких балів. Додаткова перевірка непрямими методами (такими як діаграма розмаху, нормально імовірнісні графіки) дала нам право вважати розподіл нормальним.

Перейдемо до опису отриманих нами результатів дослідження. Першим етапом нашої роботи було визначення рівня самоефективності здобувачів освіти. Результати діагностики рівня відчуття самоефективності за допомогою методики Р. Шварцера, М. Єрусалема в адаптації В. Ромека та за методикою Дж. Маддукса, і М. Шеєра, модифікація Л. Бояринцевої представлені в таблиці 1.

У представленій таблиці відображений аналіз рівнів відчуття самоефективності. Більша частина нашої вибірки характеризується середнім рівнем самоефективності, як предметної, так і міжособистісної та особистісної. Співвідношення між

Таблиця 1

Рівні вираженості самоефективності у здобувачів вищої освіти

	Предметна самоефективність	Міжособистісна самоефективність	Особистісна самоефективність
Високий	18,3	11,26	8,69
Середній	67,6	64,78	78,26
Низький	14	23,94	13,04

низьким та високим рівнем особистісної самоефективності (за методикою Р. Шварцера, М. Ерусалема в адаптації В. Ромека) таке, що кількість респондентів з низьким рівнем перевищує кількість респондентів з високим рівнем самоефективності. Дані висновки співпадають з тими, які ми можемо спостерігати у роботах наших колег. Також звертає на себе увагу значно вищий відсоток здобувачів освіти з низьким рівнем міжособистісної самоефективності порівняно з дослідженнями наших колег [1, 3, 13, 14, 18]. Ми припускаємо що відчуття неспроможності подолати труднощі комунікативного характеру пов'язані з відсутністю подібних навичок внаслідок переважання у даних здобувачів дистанційного навчання через пандемію та військовий стан.

Наступним кроком нашого дослідження є аналіз ірраціональних установок за методикою Альберта Елліса. Даний етап показав які з них властиві здобувачам освіти і наскільки яскраво виражені. Результати діагностики настанов представлений у таблиці 2. Представлені дані вказують на те, що найбільш вираженою установкою у здобувачів вищої освіти є катастрофізація та повинність стосовно себе. Також при аналізі отриманих даних можна помітити, що більшість здобувачів освіти характеризуються високим та середнім рівнем вираженості ірраціональних установок і майже повною відсутністю випробованих, яким би не були вони властиві. Подібні результати стосовно домінуючих ірраціональних установок були отримані також і іншими дослідниками, наприклад Г.М. Дубчак, О. Журавльової [7, 8]. Майже всі обстежені характеризуються

яскраво вираженими та наявними ознаками нерационального мислення. А саме яскраво виражена катастрофізація властива 71%, а повинність стосовно себе аж 72,46% обстежених здобувачів. Наявністю цих установок на середньому рівні характеризуються 28,98% і 27,53% обстежених відповідно. І зовсім не вдалося виявити людей з відсутністю даних установок.

Тобто більшість обстежених нами здобувачів характеризуються схильністю перебільшувати негативні наслідки будь-яких подій та схильністю пред'являти до себе надмірно високі вимоги у будь-яких ситуаціях. Згідно теорії А. Елліса ключовою характеристикою особистості з установкою щодо повинності до себе є переконаність в тому, що «Я повинен бути компетентним і успішним у всьому і завжди. Інакше я нікчема і моє життя нічого не варте». Саме така невідповідність образу Я тому ідеалу, що формується через соціальні стереотипи та стандарти культу успіху та «американської мрії» на нашу думку може бути причиною відчуття своєї неефективності.

Шкала повинності щодо інших має трохи інший розподіл результатів – 28,98% випробованих мають яскраво виражену установку, а 71 відсоток характеризуються лише наявністю. І також спостерігаємо відсутність таких здобувачів, яким не була б властива дана характеристика.

Результати по шкалам самооцінки та низької фрустраційної толерантності розподілилися приблизно порівну між яскраво вираженим рівнем та наявністю у особистості установки. В даному разі ми спостерігали наявність поодиначних випадків з відсутністю даних установок. Особис-

Таблиця 2

Рівні вираженості ірраціональних установок у здобувачів вищої освіти

	Яскраво виражена %	Виражена %	Відсутня %
Катастрофізація	71	28,98	0
Повинність стосовно себе	72,46	27,53	0
Повинність стосовно інших	28,98	71	0
Низька фрустраційна толерантність	40,57	57	1,44
Оціночна установка	40,57	52,17	7,24
Загальна раціональність мислення	63,76	36,23	0

тості з низькою фрустраційною толерантністю за думкою А. Елліса переживають негативні емоції стосовно того, що їм доведеться миритися з ситуацією дискомфорту в якій вони опинилися через неспроможність досягти бажаного. А подібний емоційний стан як ми вже знаємо може стати причиною відчуття своєї не ефективності.

Узагальнений показник раціональності мислення теж підтверджує вже описану закономірність, а саме таку, що переважна більшість здобувачів характеризується яскраво вираженим ірраціональним мисленням і відсутністю випробованих яким би вони не були властиві зовсім.

Порівнюючи отримані нами результати з роботами інших дослідників, ми відзначаємо як схожість наших результатів з дослідженнями інших, так і деяку відмінність. В дослідженнях Г.М. Дубчак, О. Журавльової [7, 8] можна спостерігати переважання середнього рівня вираженості ірраціональних установок та невеликої кількості, але все ж наявність випробованих з відсутністю викривлень у мисленні. Наших піддослідних даний факт характеризує не найкращим чином. Ми можемо припустити, що причиною цього може бути специфічність нашої вибірки, а саме те, що більшість здобувачів освіти даного часу прибули із сільської місцевості. Можливо особливості світогляду могли накласти певну специфічність на особливості установок мислення.

Перейдемо до основного завдання нашої роботи – розгляду взаємозв'язку між відчуттям самоефективності та особливостями ірраціонального мислення здобувачів вищої освіти. Спираючись на дані про нормальність розподілу даних за нашими шкалами для визначення коефіцієнтів кореляції ми використовували для визначення

коефіцієнтів кореляції метод Пірсона, що викладені у таблиці 3.

На наш подив ми отримали обмежену кількість значущих коефіцієнтів кореляцій між показниками самоефективності та ірраціональними установками. Детальний аналіз показав що найбільш тісний взаємозв'язок ми можемо спостерігати між предметною та міжособистісною самоефективністю та високим рівнем фрустраційної толерантності. Тобто підвищенню відчуття предметної та міжособистісної самоефективності може сприяти здатність стійко переживати реальні та уявні перешкоди на шляху досягнення мети. Логічним являється зв'язок міжособистісної самоефективності з підвищенням схильності оцінювати в цілому особистість людей, а не окремі її якості. Також схильність оцінювати особистість в цілому, а не окремими якостями може впливати на зниження особистісної самоефективності (діагностована за методикою Р. Шварцера, М. Ерусалема в адаптації В. Ромека). Загальний показник ірраціональності мислення має лише один значущий показник кореляції, а саме з відчуттям міжособистісної самоефективності. Тож гіпотеза про зв'язок самоефективності з ірраціональними установками підтвердилася лише частково.

Висновки На основі узагальнення результатів проведеного дослідження ми можемо зробити висновки про те, що у більшості випадків самоефективність здобувачів вищої освіти відповідає середнім показникам. Виключенням є значно нижчий показник міжособистісної самоефективності, що ми пояснюємо відсутністю достатнього досвіду міжособистісного спілкування внаслідок переважно дистанційного навчання. Частотний аналіз даних підтвердив дані висновки про

Таблиця 3

Коефіцієнти кореляції між показниками ірраціональних установок мислення та показниками самоефективності

	Предметна самоефективність	Міжособистісна самоефективність	Особистісна самоефективність
Катастрофізація	r = -0,021573, p = 0,862431	r = 0,190984 p = 0,121589	r = -0,078117 p = 0,529779
Повинність стосовно себе	r = 0,023442 p = 0,850644	r = 0,182141 p = 0,140158	r = 0,135699 p = 0,273555
Повинність стосовно інших	r = 0,108952 p = 0,380136	r = 0,063832 p = 0,607824	r = 0,139440 p = 0,260421
Низька фрустраційна толерантність	r = 0,292411* p = 0,016342	r = 0,354948* p = 0,003205	r = 0,239013 p = 0,051424
Самооцінка	r = 0,214450 p = 0,081395	r = 0,439256* p = 0,000200	r = 0,286782* p = 0,018628
Загальний показник раціональності мислення	r = 0,120039 p = 0,333257	r = 0,333411* p = 0,005832	r = 0,172116 p = 0,163701

переважання середнього рівня самоефективності у здобувачів вищої освіти. При перевірці нашої основної гіпотези про зв'язок відчуття самоефективності з ірраціональними установками були встановлені значущі коефіцієнти кореляції з такими настановами як низька фрустраційна толерантність, самооцінка та загальний показник раціональності мислення. Отримані дані свідчать про те, що рівень самоефективності підвищується одночасно із зменшенням вираження ірраціональних установок. Тобто відчуття здатності впоратися із виконанням завдань пов'язане із здатністю не перебільшувати майбутній дискомфорт, який нібито може виникнути; із здатністю оцінювати особистість за окремими якостями, а не в цілому;

а також загальним рівнем раціональності мислення.

У перспективі нашого дослідження ми плануємо здійснити спробу встановити причинно-наслідковий зв'язок самоефективності та зазначених змінних за допомогою регресійного та дисперсійного аналізу. Дані методи дозволять нам визначити саме ту долю дисперсії самоефективності яка обумовлюється кожною з ірраціональних установок чи загальною ірраціональністю мислення.

Таким чином реалізоване нами дослідження лише частково підтвердило нашу гіпотезу про взаємозв'язок самоефективності та особливостей мислення особистості та потребує подальшої розробки теми.

Список літератури:

1. Балашов Е.М. Самоефективність як когнітивна складова саморегульованого навчання студентів. *Освіта та соціалізація особистості*: Матеріали VII Всеукраїнської інтернет-конференції (Одеса, 24–25 квітня 2020 р.). Львів. 2020. С. 43–56.
2. Брунова-Калісецька І.В. Психологічна самоефективність як фактор крос-культурної адаптації: дис... канд. психол. наук: 19.00.05. Київ. 2009. 196 с.
3. Вовк О. М. Самоефективність : сутність, структура та особливості розвитку в студентському віці. *Вісник психології і соціальної педагогіки* : зб. наук. пр. 2010. № 3.
4. Вовк, О. М. Самоефективність: сутність, структура та особливості розвитку в студентському віці. *Вісник психології і соціальної педагогіки*. 2010. № 3.
5. Галецька І. І. Самоефективність у структурі соціально-психологічної адаптації. *Вісник Львівського університету. Філософські науки. Психологія*. 2003. Вип. 5. С. 433–441.
6. Гресько І.М., Бацилева О.В. Самоефективність як поведінковий аспект Я-концепції особистості. *Досягнення сучасної психологічної науки та практики: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених*. 2020. 132 с.
7. Гуменюк У. І. Ірраціональні вірування людини як когнітивні утворення. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Психологія і педагогіка. 2010. № 14. С. 120–131.
8. Дубчак Г.М. Емпіричне вивчення ірраціональних установок в контексті стресостійкості студентської молоді. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки*. 2016. Випуск 2. Том 2. С. 41–46.
9. Журавльова О. Особливості взаємозв'язку прокрастинації та ірраціональних переконань особистості. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2020. № 1 (19), С. 26–35. URL: <https://doi.org/10.31108/2.2020.1.19.3> (дата звернення 18.05.2024)
10. Коқун О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Копаниця О. В., Малхазов О. Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів. Київ. 2011. 197 с.
11. Кривська, О. В. Мотиваційні чинники професійної самоефективності особистості: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 – загальна психологія, історія психології. Луцьк, 2018. 218 с.
12. Креденцер О. Професійна самоефективність та її роль у забезпеченні психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій в умовах війни та повоєнного відродження: теоретичний аналіз проблеми. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2023. № 2-3 (29).
13. Круглов К. Ю. Самоефективність співробітників організації як чинник професійної продуктивності. *Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості* : зб. наук. праць за матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. Херсон. 2019. С. 137–138.
14. Лук'яненко В. В. Психологічні особливості становлення здатності до самоефективності в юнацькому віці: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Київ, 2011. 269 с.
15. Онопрієнко-Капустіна Н. В. Зміст і складові самоефективності майбутніх фахівців соціальних служб. *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. 2020. № 9 (13), С. 540–549.

16. Татарінов Є.В. Психологічні особливості розвитку кар'єрних домагань офіцерів Збройних сил України: дис.... канд. психол. наук: 19.00.09. Київ. 2011. 234 с.
17. Шапошник Д. О., Луценко О. Л. Самоефективність в системі когнітивних, емоційних та психобіографічних якостей особистості. *Соціальна психологія*. 2012. № 4 (54). С. 25–35.
18. Шапошник-Домінська Д. О. Психологічні особливості розвитку самоефективності особистості : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. психол. наук : 19.00.01 – загальна психологія, історія психології. Київ, 2015. 20 с.
19. Шпортун О. М., Савчук З. С. Психологічні особливості самоефективності осіб юнацького віку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»: науковий журнал. Острог*. 2020. № 11. С. 88–99.
20. Bandura A. Self-efficacy: Toward to unifying theory of behavioral changes. *Psychological review*. 1997. № 84 (2), С. 191–205.
21. Bandura, A. Social foundations of thought and action: A social cognitive theory. The State of New Jersey, 1986. 214 с.
22. Ellis, A. The Biological Basis of Human Irrationality. The Albert Ellis reader: a guide to well-being using rational emotive behavior therapy / ed. by Albert Ellis and Shawn Blau. Secaucus, N.J. 286 с.
23. Ellis A. The revised ABC's of rational-emotive therapy. *Journal of Rational-Emotive and Cognitive-Behavior Therapy*. 1991. № 9. С. 139–172.

Chumak O.O. Bogach O.V. PSYCHOLOGICAL ANALYSIS OF MANIFESTATIONS OF IRRATIONAL THINKING HIGHER EDUCATION APPLICANTS WITH DIFFERENT LEVELS OF SELF-EFFICACY

The article is devoted to the psychological analysis of such a cognitive phenomenon as a sense of self-efficacy and its empirical research. The idea of the study is based on the assumption that there is a certain relationship between irrational forms of thinking and a sense of ability to cope with a task. The work is based on the classical concept of self-efficacy by Albert Bandura and is concretized in the concepts of subject, interpersonal and personal self-efficacy. And also on the concept of irrational attitudes of Albert Ellis, including catastrophization, duty to oneself, duty to others, low frustration tolerance and a tendency to global self-esteem. To achieve the goal of the study, we used the method of studying the self-efficacy of the individual (R. Schwarzer, M. Jerusalem in the adaptation of V.Romek) and the test of determining the level of subject and interpersonal self-efficacy (J. Maddux, and M. Scheer, modification by L. Boyarintseva). To determine the presence of irrational thinking in the subjects, the test of irrational attitudes of A. Ellis was used. Among the methods of mathematical statistics used are descriptive statistics, correlation analysis, the Kolmogorov-Smirnov criterion, and the Shapiro-Wilk criterion. As a result of the analysis, results were obtained indicating the predominance of a low level of interpersonal self-efficacy over the norm in this sample, which is explained by the predominance of distance learning; the dominance of such irrational attitudes as catastrophization and self-responsibility among higher education applicants. Among the significant correlation coefficients, we obtained between subject self-efficacy and low tolerance to frustration, interpersonally. self-efficacy and low frustration tolerance, a tendency to global self-esteem and a general indicator of irrational thinking; and between indicators of personal self-efficacy and a tendency to global self-esteem. The results of this study will be useful for practical psychologists when working with the problem of self-efficacy and curators of academic groups of higher education applicants in providing psychological assistance and psychological support to their wards.

Key words: self-efficacy, subject self-efficacy, interpersonal self-efficacy, personal self-efficacy, irrational attitudes, higher education applicants.